

Naše morje.

Poglejmo malo na narodnostni zemljevid Evrope! Na njem vidimo, kako so posamezni narodi to zemljo posedli. Nas posebno zanimajo slovanski narodi in zlasti še, kako so ti znali pridobiti si posest ob morju. Ob Baltiškem ali Vzhodnem morju dosežejo Poljaki samo v slovitem koridorju pri svojem pristanišču Gdinji nekaj kilometrov morske obale. Velikorusi so se le s težavo skozi ozemlje finskih narodov pririnili do najnotranjega Finskega zaliva pri Petrogradu (Leningrad), kjer je car Peter Veliki Rusom l. 1703 prebil okno v svet. Več obale so si Rusi osvojili ob Belem morju, ki pa je del Severnega ledenega morja, ob katerem tudi prebivajo Velikorusi na Murmanski obali in ob izlivu reke Pečore. Toda vsa ta obala, ki so jo zasedli Poljaki in Rusi na severu, ima neke težke pomanjkljivosti. Baltiško morje je proti zahodu odprto le skozi ozke prelive, ki so v posesti tujih narodov in jih lahko ti narodi zapro. Finski zaliv zamrzne, Belo morje pa je kar pol leta zaradi ledu nedo-

Supetar.

stopno, samo Murmansko obrežje, čeprav na skrajnem severu Evrope ležeče, je prosto ledu in nudi odprto pot v svet. Če pogledamo sedaj na jug, vidimo, da so Velikorusi samo ob Donu dospeli do skrajnega konca Azovskega morja. Tudi sem jih je pripeljal car Peter Veliki. Toda ker so Velikorusi združeni z Malorusi ali Ukrajinci v eno državo, se razmere zelo zboljšajo, kajti Malorusi so zasedli vso obalo Črnega morja od izliva Donave do tam, kjer gorovje Kavkaz doseže morje. Važen je tudi bolgarski del črnomske obale, ki sega od Donave proti jugu do bolgarsko-turške meje. Manj ugodno pa je, da je izhod iz Črnega morja zelo ozek in sta obe ožini (Bospor in Dardanele) v oblasti Turkov. Bolgarsko narodno ozemlje sega tudi prav do vrat Soluna ob Egejskem (Belem) morju.

Naše oko se ustavi ob Jadranskem morju. Kakor široka morska cesta v Evropo se nam zdi ta del Sredozemskega morja, ki že od najmegelenejše davnine ne loči, ampak družī Stari svet (Evropo, Azijo, Afriko). Na

zapadni strani te morske ceste je Jugoslovan doma. Že nad 13 stoletij biva tod. Vsi trije jugoslovanski bratje, Slovenec, Hrvat in Srb, so posedli obalo. Samo ob Črnem morju ima Slovan več morske obale v svoji lasti, a po svojem pomenu je slovanska jadranska obala važnejša od slovanske črnomske obale. Od izliva čudovitega Timava pri Devinu na skrajnem severnem koncu Jadrana pa do izliva reke Bojane se razprostira naša morska obala, v ravni črti nad 600 km dolžine. Prvi del te obale na skrajnem severu je sicer politično odtrgan od našega narodnega telesa. Na tem delu obale so se zaradi političnih razmer ohranili tujci še stari neslovanski prebivalci, ki pa so se v teku stoletij zelo pomešali s Slovenci. Vendar sta vkljub neugodnim političnim razmeram slovenski kmet in ribič držala svojo posest od Devina do vrat Trsta in od Trsta dalje do Pirana trdno v svojih rokah in jo še držita. Tudi ob zahodni obali je naša posest doseгла morje, vzhodna Istra je pa itak na vseh narodnostnih zemljevidih označena kot hrvaška.

Politična razcepljenost Jugoslovanov je dolgo tlačila k tlom zanimanje za morje. Čudno se bo zdelo, da so v naših mladih letih le malokateri videli morje na svoje oči. Šele, ko me je po končanih študijah pot pripeljala na prvo službo v Gorico, sem hitel, da vidim morje. Videl sem naše morje na najlepši točki — z Devinske skale. Prvo je bilo, da sem to morje tudi pokusil. Hotel sem vedeti, ali je res slano, kakor so nas učili. S pergiščem sem si zajel čiste, a tople vode in se prepričal, da je taka, kakor so nas učili. Kadar sem pozneje imel malo več prostega časa, sem se peljal s tedaj novo železnico na rob Komenske planote in šel na najlepšo razgledno točko gore Trstelj in sem občudoval naše morje Adrijansko. Gledal sem obalo, divil se krasoti Miramara, divnega gradu, ki ga je dal zgraditi poveljnik avstrijske mornarice nadvojvoda Maksimilijan, poznejši nesrečni cesar Mehike. Po mirni gladini pa so kakor morskí galebi plavale ribiške jadrnice, ali pa so rezali svojo pot veliki parniki. Zanimanje za morje je v zaledju raslo, odkar je stekla l. 1905 bohinjska železnica in odkar se je slovanska razdvojenost v Kranjce, Štaverce, Korošce in Primorce začela umikati vseslovanski skupnosti, ki se je uveljavljala po zadrugah in v prosveti (Mohorjeva družba, prosvetna društva, Ciril Metodova družba). Dijaki kranjske gimnazije so me naprosili, da smo o veliki noči l. 1912 napravili izlet na Adrijo. Obiskali smo Trst, Benetke in ob povratku Miramar ter se od obeliska na Opčinah s pogledom na Tržaški zaliv poslovlili od našega morja. Globoko se je vtisnil ta pogled v spomin.

Danes, ko pod jugoslovansko zastavo po Adriji plovejo mogočni parniki, ko na naših bojnih brodovih vihra naša zastava, ko nad sinjo gladino krožijo v zraku naši hidroavijoni, že ni več dogodek, ako mlad dijak ali celo učenec ljudske šole kje iz notranjosti obiše morje. Zanimanje raste. L. 1924 so abiturijenti in abiturientke ljubljanskih srednjih šol sklenili svoj abiturijentski izlet na morje, a ne po najbližji poti, temveč daleč na okoli, Brod—Sarajevo—Dubrovnik. Ta točka ob morju je najboljši biser naše obale. Ni čuda, da so izborni plavači kar zaplavali v morje in splavali celo na smaragd — na biserni otok Lokrum pri Dubrovniku. Vojaški tender (manjši parnik vojne mornarice) nas je vozil po Gruškem zalivu do izvira Dubrovniske reke in dalje ob obali v Trsteno pod ogromne najstarejše platane. Z našo ladjo smo se vozili odtod v Split in dalje na Sušak. Koliko spominov! S srcem in razumom se vedno bolj in bolj veže celokupna Jugoslavija s svojim morjem. Gorovja in puste kraške planote, ki naš večji notranji del nekako obračajo proč od morja, so danes prema-

gane. V pol ure nas pripelje aeroplan iz Ljubljane na Sušak in kmalu se bomo na isti način vozili tudi dalje v Split in še dalje.

Na tisoč dalmatinskih in istrskih otokih in otočičih ob tisočih skritih zalivih in zajedah se zbira mladina in tudi starejši v poletnih mesecih, da se okrepe, da dobe vtis velikosti mogočnosti najmogočnejšega elementa na naši zemlji — morja. Iz knjig o našem morju (n. pr. »Naše morje« Družbe sv. Mohorja 1933) se stotisoči pouče o vsem, kar je treba vedeti, da je površina Jadrana okoli 130.000 km², največja globina 1228 m, dolžina okoli 800 km, širina pa največ 200 km, da je morje proti jugu sicer malo zoženo, vendar je Otrantska ožina še vedno 75 km široka in da nas smer Jadrana vodi naravnost proti najvažnejši cesti Starega sveta Sueskemu prekopu in Rdečemu morju v Indijski ocean, v bajno deželo Indijo Koromandijo ali pa tudi tja, kjer naši slovenski misijonarji širijo sveto vero in omiko med bengalskimi otročički.

„Jadranski teden“.

Pravljlična deveta dežela, po kateri je tisoče in tisoče mladih src koprnelo in si vanjo priti želelo, za nas Jugoslovane ni samo prijeten sen, marveč prava resnica. Jugoslavija ima na jugu tam onstran visokih kraških gora pravo resnično deveto deželo, kjer se iz nemirne gladine modrega Jadranskega morja dviga tisoč belo opasnih otokov s čudovitimi bregovi in mesti, kjer ob skalnato obal udarjajo morski valovi in spletajo peneče vence in mavričaste pajčolane svojim raja-jočim morskim vilam, kjer te vsak korak srečujejo nova čuda in nove lepote.

Vsak Jugoslovan, prav posebno pa naša mladina, ki je organizirana v PJS, hrepeni vsaj enkrat v življenju priti v to pravljlično deželo, se okopati v zelenih valovih pod vročim južnim solncem in vsaj nekoliko dni uživati vse lepote in dobrote našega morja. Da omogoči obisk Jadrana vsem, tudi manj imovitim učencem, je JS ustanovila poseben socialni sklad, v katerega se stekajo dohodki vseh prireditelj JS, da bomo lahko čimprej zgradili mladinski dom ob morju. V okrepitev socialnega sklada smo letos z velikimi slavnostmi in prireditvami obhajali »Jadranski teden«.

»Jadranski teden«, ki je trajal od 28. aprila do 6. marca t. l. so otvorili naši najmlajši stražarji z akademijo Pomladkov v Unionu, kjer so nastopili Pomladkarji vseh šol iz Ljubljane in nam pokazali prekrasne pevske, glasbene in plesne točke.

V nedeljo, dne 29. aprila popoldne je tombola JS strnila nepregledno množico ljudstva in zlasti mladine na Kongresnem trgu, kjer je mnogim srečnežem podelila bogate dobitke, kakor znesek 5000 Din gotovine, brezplačno vožnjo po morju in bivanje na morju, kolo, fotoaparate in drugo.

1. maja je bila v operi izvajana domača opereta »Mala Floramy«, ki zajema snov iz našega pomorskega življenja in je slehernega poslušalca navdala s hrepenenjem in navdušenjem.

2. maja so nam naši odlični govorniki, pevci, glasbeniki po radiu pokazali vse zanimive dogodke in doživljaje, ki jih izletniki doživijo na potovanju po našem Jadranu, iz česar je bila razvidna tudi vsa skrb in trud, ki ga ima JS pri vzornem organiziranju takih izletov.

3. maja smo z gđc. Maurinovo Štefko brezplačno potovali s »Kraljico Marijo« po Sredozemskem morju v predavanju, ki se je vršilo v dvorani OUZD. Istočasno nam je univ. prof. g. dr. Böhm v krasnem dveurnem predavanju v društvenih prostorih mornarske sekcije pri »Šestici« razložil gospodarski pomen našega morja.

5. maja je bila zaključna družabna prireditev na Taboru, kjer se je po bogatem pevskem, dramatskem in plesnem programu razvilo pravo narodno veselje, kakor v kakem letovišču v Dalmaciji.

Po mestu so se prodajali koleki in korist socialnega sklada in hišni gospodarji so koleke z lično sličico pokrovitelja JS nalepljali na hišna vrata, da se je že na zunaj lahko opazilo, v katere hiše je prodrla ljubezen in smisel za Jadransko morje.

Po ljubljanskih kinematografih so se predvajali filmi o naši trgovski in vojni mornarici.